

Moja dežela je naša država – Slovenija

*Delovni zvezek za obravnavo osamosvojitve in vojne za Slovenijo
v gimnazijah in drugih srednjih šolah*

Avtorica: dr. Vilma Brodnik

Jezikovni pregled: Tine Logar, prof.

© Objavljeno na portalu www.zbralismopogum.si

© Arhiv Republike Slovenije, Park vojaške zgodovine Pivka in Zavod RS za šolstvo, junij 2021

Moja dežela je naša država – Slovenija

K odločitvi za samostojno Slovenijo so prispevali na eni strani huda gospodarska kriza ter nacionalna nasprotja, ki so se zaostrovala v Jugoslaviji v osemdesetih letih 20. stoletja, na drugi strani pa proces demokratizacije, ki je dosegel vrh s prvimi povojnimi večstrankarskimi volitvami aprila 1990, na katerih je zmagala koalicija Demos. Ta je izvedla odločilne korake, ki so vodili v ustanovitev samostojne in neodvisne Republike Slovenije. Slovenke in Slovenci so skupaj s preostalimi prebivalci in prebivalkami Slovenije pokazali dovolj enotnosti, odločnosti in poguma ter ustanovili samostojno in neodvisno državo, ki se je uspela vključiti v evropske in mednarodne integracije razvitih držav sveta.

Delovni zvezek se omejuje na dogajanje v osemdesetih letih 20. stoletja, ki so zaradi hude krize in njenega neuspešnega reševanja vodili v prve povojne svobodne in demokratične volitve, nastop Demosove vlade, ki je izvedla plebiscit za samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo ter glede na rezultate plebiscita v roku pol leta od plebiscita sprejela osamosvojitvene zakone in druge pravne podlage za uspešno izvedbo procesa osamosvojitve. Sledila je vojna za Slovenijo, ki se je končala z umikom okupatorske JLA ter mednarodnim priznanjem samostojne slovenske države.

(Avtor: Jure Apih & Futura, Zbirka plakatov, letakov in transparentov Muzeja novejšje zgodovine Slovenije in gradivo iz zbirk Slovenskega etnografskega muzeja.)

Ime in priimek dijakinje/dijaka:

Šola:

Datum:

Za uvod v učenje poslušaj tri popularne pesmi iz časov slovenske pomladi, ki odražajo vzdušje obdobja osemdesetih let 20. stoletja (npr. Agropop, Pankrti, Kuzle):

- ✚ Agropop: *Samo milijon nas je* (1988) na povezavi:
https://www.youtube.com/watch?v=XgRZ10o_KDI
- ✚ Pankrti: *Janez, kranjski Janez* (1988, pesem so zaigrali v podporo četverici (*Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasič, Franci Zavrl*) skupaj z drugimi glasbeniki) na povezavi:
https://www.youtube.com/watch?v=VOwZ5LA_gmY
- ✚ Kuzle: *Moja mama* (osemdeseta leta, ponovno posneta na albumu iz leta 2009) na povezavi:
<https://www.youtube.com/watch?v=jpYu4KCdLM0>

Ob poslušanju pesmi zapiši vsaj tri vprašanja, ki te zanimajo v zvezi z začetki slovenskega osamosvajanja:

✚

✚

✚

Zgodovinsko ozadje, ki je vodilo v osamosvojitve Slovenije, predstavljajo kriza v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ) v osemdesetih letih 20. stoletja in procesi demokratizacije Slovenije, ki jih poimenujemo tudi slovenska pomlad. Preberi zgoščen prikaz značilnosti krize v Jugoslaviji v osemdesetih letih 20. stoletja ter značilnosti slovenske pomladi in po navodilih izpolni preglednico.

Kriza v Jugoslaviji v osemdesetih letih 20. stoletja¹

Povojna Jugoslavija (1945–1991) je bila večnacionalna skupnost z velikimi razlikami med severozahodom in jugovzhodom države. Velike so bile kulturne in ekonomske razlike. Tako je bila pismenost v Sloveniji skoraj 100-odstotna (1991 je bilo le 0,44 % nepismenih), na Kosovu pa je bilo skoraj 70 % nepismenih, zlasti med ženskami. Razmerje ekonomske razvitosti med Slovenijo in Kosovom je bilo 7 : 1 v korist Slovenije. Razlike in kriza na različnih področjih so se poglobljale v osemdesetih letih 20. stoletja, po smrti maršala Josipa Broza - Tita. Uveljavila sta se različna pogleda na državno ureditev. Slovenija in Hrvaška sta zagovarjali zvezo samostojnih držav (ohlapno federacijo ali celo konfederacijo), Srbija pa unificirano in centralizirano državo. Šlo je za latentni problem ureditve države, tako medvojne kot povojne Jugoslavije, z zagovorniki federacije več narodov in zagovorniki unitarne države z večinskim jugoslovanskim (srbskim) narodom. Druga Jugoslavija je temeljila na ugledu Josipa Broza - Tita iz časov druge svetovne vojne, na zmagi v informbirojevskem sporu s Stalinom, graditvi 'srednje poti', to je socializma 's človeškim obrazom', in gibanju neuvrščenih. To je čas, ko se je oblikovala nova privilegirana elita, t. i. novi razred, kot ga je poimenoval politik in pisatelj Milovan Đilas. Ves čas je vladal totalitarni sistem, za katerega so bili značilni delovanje komunistične partije in enopartijskega sistema, marksistični svetovni nazor, ni bilo svobode govora in vesti (preganjanje svobode govora po 133. členu kazenskega zakonika), zapostavljane so bile verske skupnosti (zlasti Katoliška cerkev in muslimani). Mednacionalne odnose so skušali uravnati s t. i. 'bratstvom in enotnostjo'. Med Slovenci se je krepil občutek, da Slovenija zaostaja na vseh področjih. Upadel je življenjski standard. V osemdesetih letih 20. stoletja je kupna moč padla z 80 % kupne moči Avstrijcev v sedemdesetih letih na 45 % kupne moči Avstrijcev v osemdesetih letih 20. stoletja. V srbskih in drugih medijih so poročali o Sloveniji in Slovencih, da so separatisti, egoisti, razpravljalo se je o tem, kdo koga izkorišča. Povečevala se je pomoč za nerazvite z vplačevanjem vse večjih zneskov v Fond vzajemnosti in solidarnosti, večali so se zneski za zvezni proračun in za vzdrževanje Jugoslovanske ljudske armade (JLA) ter zvezne birokracije. Tako se je povečevalo tudi zadolževanje, saj je v osemdesetih letih 20. stoletja skupni dolg znašal ok. 20 milijard ameriških dolarjev. Večala se je tudi inflacija, ki je leta 1988 znašala že 366 %, tiskali pa so celo bankovce za 2 milijona dinarjev. Leta 1983 so zvezne oblasti skušale uvesti skupna vzgojno-izobraževalna jedra, ki so bila v

¹ Zgodovinski pregled je povzet po:

*Repe, Božo (2001). Slovenci v 80. letih. Zvezek 23, Zbirka Zgodovinskega časopisa. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.

*Repe Božo, Kerec, Darja (2017): Slovenija, moja dežela. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

*Prunk, Janko (2002). Kratka zgodovina Slovencev. Ljubljana: Založba Grad.

*eEnciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti, dostopno na: <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/>

Sloveniji ostro zavrnjena, saj bi se morali pri pouku književnosti in zgodovine prevladujoče učiti jugoslovansko književnost in zgodovino (70 % jugoslovanske in 30 % slovenske). Krepile so se vrednote Slovencev, kot so bile: rast in razvoj ekonomije – krepitev konkurenčnosti na kapitalističnih trgih, želja po modernizaciji, ki bi Slovenijo izenačila z Zahodom, svoboda govora in izražanja.

Slovenska pomlad – prizadevanja po demokratizaciji

Pomembno vlogo pri demokratizaciji so imela gibanja civilne družbe: mirovna, ekološka, feministična, pri čemer je bila pomembna vloga Zveze socialistične mladine Slovenije po letu 1982. Močna sta bilo kulturno gibanje in kulturna opozicija. Za kulturno gibanje in kulturno opozicijo je pomembno delovanje likovne skupine Irwin, rock skupine Laibach, ki je bila zaradi političnih in provokativnih besedil nekaj časa celo prepovedana. Leta 1983 se je skupina Laibach povezala z Gledališčem sester Scipion Nasice v umetniški kolektiv Neue Slowenische Kunst (NSK). Deloval je tudi studio Novi kolektivizem kot oddelek za oblikovanje NSK. Ta je leta 1987 izdelal posebni plakat ob dnevu mladosti, s katerim se je obeleževalo Titov rojstni dan 25. maja in njegov kult osebnosti. Plakat so provokativno izdelali po nacističnem, katerega avtor je bil Richard Klein in sprožili veliko afero. Pomembno vlogo so imele mladinske in študentske revije (npr. Mladina), Radio Študent. Velikega pomena je bilo delovanje skupine kulturnikov okrog Nove revije, ki so pripravili znamenito 57. številko Nove revije s sociološkimi in filozofskimi prispevki za slovenski nacionalni program, ki je zahteval suverenost slovenskega naroda zunaj Jugoslavije, uvedbo demokracije in političnega pluralizma.

Vidni politični disident je bil dr. Jože Pučnik, ki je bil zaradi kritičnih pogledov in objav celo sedem let zaprt. Nato je emigriral v Nemčijo, slovenske oblasti mu niso hotele izdati potrdila o diplomu, zato je v Nemčiji ponovno študiral in si pridobil doktorsko izobrazbo ter mesto univerzitetnega profesorja. Konec osemdesetih let 20. stoletja se je vrnil v Slovenijo in postal vodja Demokratične opozicije Slovenije (Demos), ki je popeljal Slovenijo na pot pluralne demokracije ter v osamosvojitvev.

Leta 1988 je v Ljubljani potekal proces proti četverici (Janez Janša, Franci Zavrl, Ivan Borštner in David Tasić), in sicer v srbohrvaškem jeziku pred vojaškim sodiščem. Obtoženi so bili izdaje vojaške skrivnosti. Za njihovo obrambo je bil ustanovljen Odbor za varstvo človekovih pravic, potekale so množične demonstracije v podporo četverici, ki so jo nato pod pritiski izpustili in obsodili na pogojno kazen.

Leta 1987 je jugoslovanska zvezna skupščina sprejela ustavne amandmaje k ustavi iz leta 1974, s katerimi so uvedli unitarizem in centralizem. Leta 1989 je slovenska skupščina sprejela 81 amandmajev k slovenski ustavi, ki so uzakonili trajno pravico slovenskega naroda do samoodločbe, večstrankarsko demokracijo, tržno gospodarstvo ter omejili zvezne jugoslovanske pristojnosti v Sloveniji. Srbski predsednik Slobodan Milošević je Sloveniji zagrozil s t. i. protibirokratsko revolucijo oziroma mitingi resnice, ki so potekali v letih 1988–1989. V Sloveniji so želeli organizirati dva, a so jih slovenske oblasti prepovedale. Na takšnih mitingih so podkupljeni demonstranti skandirali gesla kot npr. »Lopovi« ipd.

Ob neuspelih reformah vlad Milke Planinc (1982–1986), Branka Mikulića (1986–1989) in Anteja Markovića (1989–1991) je postajala želja po slovenski osamosvojitvi vse večja. Šlo je za ponesrečene varčevalne ukrepe, ki jih je uvedla Milka Planinc, kot so redukcije električne energije, boni za bencin in vožnja po načelu par-nepar (na

določene dni v tednu so se lahko vozili avtomobili s parno oz. neparno zadnjo številko na registracijski tablici), uvedeni so bili boni za kavo in pralne praške, depoziti (plačilo) za prehod meje, niso uvažali južnega sadja ipd. Naslednik Milke Planinc Branko Mikulić je povečal centralizacijo oblasti v Beogradu, ki se je kazala v koncentraciji finančne moči, zlasti denarja iz tujih kreditov, ekonomske politike, poskusu uvajanja skupnih vzgojno-izobraževalnih jeder (učnih vsebin), začeli so se spori med slovenskimi in srbskimi književniki. Vse večjo moč je kazala JLA, ki je dosegla posebni davek za JLA zunaj proračunskih sredstev. Ante Marković je uspel z uvajanjem tržnega gospodarstva nekoliko umiriti gospodarsko krizo in inflacijo, a Jugoslavija je že razpadala, Slovenci in Hrvati pa so se odločili za samostojnost. Majniška deklaracija iz leta 1989 si je tako prizadevala za suvereno državo slovenskega naroda, ki bo samostojno odločal o povezavah z drugimi narodi, za spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, demokracije, političnega pluralizma in družbeno ureditev, ki bo omogočala duhovno in gmotno blaginjo v skladu z danostmi, ki so na voljo.

Aprila 1990 so potekale prve poveljne, svobodne, demokratične, večstrankarske volitve, na katerih je zmagala koalicija Demos, ki je bila ustanovljena leta 1989, vodil jo je dr. Jože Pučnik. Po volitvah je vlado (Izvršni svet) vodil Lojze Peterle, predsednik parlamenta (tedanja skupščina) je postal dr. France Bučar, na predsedniških volitvah pa je zmagal Milan Kučan. Pomembni dosežki Demosove vlade so bili: pravna slovesnost v Kočevskem rogu (julij 1990), izvedba plebiscita, osamosvojitve Slovenije, zmaga v desetdnevni osamosvojitveni vojni, uspešno izvedene diplomatske akcije za mednarodno priznanje Slovenije.

Področja	Opis značilnosti (zapis v obliki ključnih besed ali besednih zvez)
Kriza v osemdesetih letih 20. stoletja	
Kulturne razlike med razvitim severozahodom (SZ) in manj razvitim jugovzhodom (JV) države (pismenost)	
Ekonomske razlike med SZ in JV države	
Pogledi na državno ureditev (razlike med SZ in JV države)	
Totalitarni politični sistem	
Življenjski standard	
Zadolževanje (socializacija dolgov, Fond vzajemnosti in solidarnosti, inflacija)	
Reforme Milke Planinc, Branka Mikulića in Anteja Markovića	

Področja	Opis značilnosti (zapis v obliki ključnih besed ali besednih zvez)
Slovenska pomlad – prizadevanja za demokratizacijo	
Gibanja civilne družbe	
Kulturna gibanja in kulturna opozicija	
Politična opozicija (disidenti)	
Skupna vzgojno-izobraževalna jedra	
57. številka Nove revije	
Proces proti četverici	
Ustavni amandmaji iz 1987	

PRVE POVOJNE DEMOKRATIČNE, VEČSTRANKARSKE VOLITVE V SLOVENIJI

1. Preuči zgoščen prikaz dogajanja v času prvih, svobodnih, demokratičnih, pluralnih volitev po drugi svetovni vojni s pomočjo videofilma Muzeja novejšje zgodovine Slovenije na povezavi: <https://www.muzej-nz.si/si/izobrazevanje/1358> in reši naloge.

Ključni poudarki videofilma so:

- ❖ značilnosti svobodnih, demokratičnih, večstrankarskih volitev;
- ❖ volitve (potek, kandidati strank, nastanek koalicije Demos, program Demosa – *Majniška deklaracija 1989*, program oblasti – *Temeljna listina Slovenije 1989*);
- ❖ Demos : oblast;
- ❖ zmaga Demosa na skupščinskih volitvah;
- ❖ predsedniške volitve in volitve v republiško predsedstvo;
- ❖ prvi trije predsedniki (vlada, skupščina, predsedstvo), prva demokratično izvoljena vlada, ki je privedla do osamosvojitve Slovenije;
- ❖ ob sprejemu ustavnih dopolnil so delegati prvič zapeli 7. kitico *Zdravljice*, ki je bila za himno uzakonjena pred volitvami 29. 3. 1990;
- ❖ volitve so bile na cvetno nedeljo 8. 4. 1990.

- a. Pojasni značilnosti svobodnih, demokratičnih, večstrankarskih volitev v primerjavi z volitvami v socialistični Jugoslaviji.

- b. Navedi, kdo je sestavljal koalicijo Demos.

- c. Katere politične sile so predstavljale tedanjo »staro oblast«?

- d. Primerjaj program Demosa in tedanje oblasti. Zapiši podobnosti in razlike.

- e. Navedi, kdo je zmagal na prvih povojnih demokratičnih, večstrankarskih volitvah v tedanjo skupščino in pojasni vzroke za volilne rezultate.

- f. Navedi, kdo je zmagal na volitvah v republiško predsedstvo in pojasni vzroke za volilne rezultate.

2. Kdo so bili t. i. prvi trije predsedniki? K imenu in priimku v levem stolpcu zapiši pravilno številko iz desnega stolpca.

___ Lojze Peterle	1	predsednik skupščine (danes Državni zbor)
___ Milan Kučan	2	predsednik vlade (tedanji Izvršni svet)
___ France Bučar	3	predsednik predsedstva (danes predsednik republike)
___ Ivan Oman		
___ Jože Pučnik		

3. Kdaj so prvič zapeli slovensko himno? Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

a. V skupščini ob razglasitvi rezultatov plebiscita o slovenski samostojnosti in neodvisnosti.

b. V skupščini ob sprejemu ustavnih dopolnil, ki so vodila k slovenski samostojnosti.

- c. Na proslavi ob razglasitvi slovenske samostojnosti.
- d. Na proslavi ob odhodu Jugoslovanske ljudske armade s slovenskega ozemlja.

OSAMOSVOJITEV

1. Novo izvoljena slovenska skupščina v začetku julija 1990 sprejela *Deklaracijo o suverenosti Republike Slovenije*. Preuči prve štiri pomembne člene *Deklaracije* in zapiši, kaj so določali.

DEKLARACIJA O SUVERENOSTI DRŽAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

Skladno z voljo vseh političnih strank in poslanskih skupin, ki so zastopane v Skupščini Republike Slovenije, je Skupščina Republike Slovenije na skupni seji zborov dne 2. julija 1990 sprejela in razglasila "Deklaracijo o suverenosti države Republike Slovenije".

1. člen

Izhajajoč iz pravice slovenskega naroda do samoodločbe in v skladu z X., XI., LXXII. in XCII. amandmajem k ustavi Republike Slovenije ter z določbami Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah razglasa Skupščina Republike Slovenije suverenost Republike Slovenije.

2. člen

Politični, gospodarski in pravni sistem Republike Slovenije temelji na ustavi in zakonih Republike Slovenije. Ustava SFRJ, zvezni zakoni in drugi zvezni predpisi veljajo na območju Republike Slovenije, če niso v nasprotju z ustavo in zakoni Republike Slovenije.

3. člen

V skladu z načelom državne suverenosti in z načelom primarnosti ustave in zakonov Republike Slovenije morajo republiški organi in organizacije zagotavljati, da bodo tudi vsi zvezni organi in organizacije na območju Republike Slovenije poslovali v skladu z veljavnim pravnim redom v Republiki Sloveniji.

4. člen

Skupščina Republike Slovenije z ustavnim zakonom določa, kateri zvezni predpisi se na območju Republike Slovenije ne uporabljajo, ker so v nasprotju z njeno ustavo in zakoni. Zakoni, ki jih Skupščina SFRJ sprejme po sprejemu te deklaracije, veljajo za območje Republike Slovenije, če k njim izreče soglasje Skupščina Republike Slovenije.

(Vir: Vir: Deklaracija o suverenosti RS, Arhiv Državnega zbora.)

2. Septembra 1990 je slovenska skupščina z ustavnimi amandmaji razveljavila več zveznih predpisov in prevzela odločanje o služenju vojaškega roka, teritorialni obrambi in njenem poveljniku. Propadel je tudi slovenski predlog, da bi se Jugoslavija preoblikovala v konfederacijo, saj so ga razen Hrvaške zavrnilе vse republike. Zato so se slovenske oblasti odločile za izvedbo plebiscita o samostojnosti in neodvisnosti. Odločitev o plebiscitu je bila sprejeta na posvetu vodstva Demosa v Poljčah, 9. novembra 1990. Posvet je prelomen, saj je bilo dokončno odločeno, da se Slovenija osamosvoji, ker so bile vse njene pobude za preoblikovanje Jugoslavije v ohlapno zvezo republik s čim več avtonomije zavrnjene. Šestega decembra je slovenska skupščina sprejela *Zakon o plebiscitu za samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo, Izjavo o dobrih namenih, Sporazum političnih strank in poslanskih skupin skupščine Republike Slovenije o skupnem nastopu na plebiscitu za samostojno in neodvisno Slovenijo in Razglas državljanom RS in vsem volivcem v RS* naj se udeležijo plebiscita 23. decembra 1990.

- a. Pojasni, zakaj je slovenska skupščina sprejela pred izvedbo plebiscita za samostojno in neodvisno Slovenijo zakonodajne in druge dokumente.

- b. Po učinkoviti propagandni kampanji je bil plebiscit izveden v nedeljo, 23. decembra 1990. Udeležilo se ga je 93,2 % volilnih upravičencev. Na vprašanje na glasovalnem lističu »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?«, je pritrdilno odgovorilo 88,5 % vseh volilnih upravičencev, ki so se udeležili plebiscita (to je 1,289.269 volivcev). Rezultate plebiscita je tedanja Skupščina Republike Slovenije slovesno razglasila na seji dne 26. decembra 1990. Zakon o plebiscitu je določal, da morajo slovenske oblasti v primeru uspešnega izida v časovnem obdobju pol leta izvesti osamosvojitvev.

Razmisli in pojasni, zakaj je bil izid plebiscita v prid osamosvojitvi Slovenije tako visok.

- c. Namig: Na portalu www.zbralismopogum.si je zavihku *Učno gradivo*, dostopen poseben delovni zvezek za učenje o zgodovini plebiscita. Vabljeni, da ga preučite in rešite naloge.

3. Preberi besedilo in vire ter odgovori na vprašanja.

Januarja 1991, kmalu po slovenskem plebiscitu, je Srbija vdrla v skupni jugoslovanski monetarni sistem, saj si je pri Narodni banki Jugoslavije nepooblaščno sposodila (dejansko ukradla) več kot 18 milijard dinarjev (okrog 1,4 milijarde ameriških dolarjev). Denar je prenesla v srbski republiški proračun in srbske banke. Zvezne oblasti vdora niso preprečile, zato je slovenska vlada sprejela več ukrepov, ki so vodili v osamosvojitve. Tako je prevzela davčni sistem s prometnimi davki, carine in carinske dajatve. Sprejela je usmeritve samostojne ekonomske in razvojne politike s tržno zasnovanim gospodarstvom, sprejela je protiinflacijski program in ukrepe za zmanjšanje posledic srbskega vdora v zvezni monetarni sistem. Določila je rok za ustanovitev samostojne Narodne banke Slovenije. Slovenska skupščina je z amandmajem XCIX odvzela zveznim oblastem vse pristojnosti nad Slovenijo in izstopila iz jugoslovanskega pravnega reda. Marca pa je sprejela *Resolucijo o sporazumni razdružitvi*.

»Skupščina Republike Slovenije obvešča Skupščino SFRJ, da s to resolucijo začena postopek za razdružitve SFRJ na dve ali več samostojnih in neodvisnih držav. Republike se bodo dogovorile, katere dosedanje funkcije federacije bodo v minimalnem obsegu še izvrševale skupno med postopkom razdruževanja.«

(Vir: Iz Resolucije skupščine Republike Slovenije o predlogu za sporazumno razdružitve s SFRJ.)

Slovenija je oblikovala lastni obrambni sistem, kar je bilo zelo pomembno, zaradi vse bolj agresivnih groženj JLA in zveznih oblasti. Vse slovenske pobude za konfederativno preoblikovanje Jugoslavije in čim večjo samostojnost republike so bile na zvezni ravni in v okviru posameznih republik, razen Hrvaške, zavrnjene. Pravno podlago za slovensko osamosvojitve predstavlja sprejetje več amandmajev k slovenski ustavi iz leta 1974. Maja in junija 1991 so bili v slovenski skupščini sprejeti sveženj bančne zakonodaje, zakoni o državljanstvu, potnih listinah, varovanju meje, zunanji politiki ter ustavni zakon o ljudski obrambi, ki je obrambo v celoti prenesel na Slovenijo. Nerešena so ostala vprašanja meje s Hrvaško, delitve skupnega jugoslovanskega premoženja in novega slovenskega denarja. Slovenska zastava in grb sta bila določena v amandmaju C, ki ga je skupščina sprejela 24. junija 1991.

- a. Opiši ukrepe slovenskih oblasti v prvi polovici leta 1991, ki so vodili v dokončno osamosvojitve Slovenije.

-
- b. Pojasni, kaj je bistvo *Resolucije o sporazumni razdružitvi*. Razmisli in pojasni, zakaj piše o razdružitvi in ne o odcepitvi Slovenije.

-
- c. Pojasni, kaj je vodilo v odločitev slovenskih oblasti, da za Slovenijo v Jugoslaviji ni prihodnosti.

-
4. Slovenska skupščina je 25. junija 1991, dan pred iztekom šestmesečnega roka, ki ga je *Zakon o plebiscitu* določil za uresničitev plebiscitne odločitve o samostojni in neodvisni Sloveniji, sprejela temeljne osamosvojitvene dokumente, in sicer *Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*, *ustavni zakon za njeno izvedbo* in *Deklaracijo o neodvisnosti*. S prejetjem teh dokumentov je Slovenija postala samostojna država, imenovana Republika Slovenija, ki je zagotavljala varstvo človekovih pravic in svoboščin v okviru svojih meja. Preberi *Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* in odgovori na vprašanji.

Izhajajoč iz volje slovenskega naroda in prebivalcev Republike Slovenije, izražene na plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije dne 23. decembra 1990,

upoštevajoč dejstvo, da je bila Republika Slovenija država že po doslej veljavni ustavni ureditvi in je le del svojih suverenih pravic uresničevala v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji,

ob dejstvu, da SFRJ ne deluje kot pravno urejena država in se v njej hudo kršijo človekove pravice, nacionalne pravice in pravice republik in avtonomnih pokrajin,

ob dejstvu, da federativna ureditev Jugoslavije ne omogoča rešitve politične in gospodarske krize, in da med jugoslovanskimi republikami ni prišlo do sporazuma, ki bi omogočil osamosvojitve republik ob sočasnem preoblikovanju jugoslovanske zvezne države v zvezo suverenih držav,

ob trdni odločenosti, da Republika Slovenija spoštuje enake pravice drugih jugoslovanskih republik ter z njimi enakopravno, demokratično in po mirni poti postopno ureja vsa vprašanja iz dosedanjega skupnega življenja, spoštuje njihovo suverenost in ozemeljsko celovitost,

ter ob pripravljenosti, da se bo z drugimi jugoslovanskimi republikami kot samostojna in neodvisna država tudi v prihodnje dogovarjala o institucionalnih in drugih povezavah,

s p r e j e m a

Skupščina Republike Slovenije na skupni seji vseh zborov dne 25. junija 1991 na podlagi ustavnih amandmajev LXVIII, LXXII in XCIX k ustavi Republike Slovenije ter v skladu s 4. členom zakona o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije

TEMELJNO USTAVNO LISTINO O SAMOSTOJNOSTI IN NEODVISNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

I.

Republika Slovenija je samostojna in neodvisna država.

Za Republiko Slovenijo preneha veljati ustava SFRJ.

2

Republika Slovenija prevzema vse pravice in dolžnosti, ki so bile z ustavo Republike Slovenije in ustavo SFRJ prenesene na organe SFRJ.

Prevzem izvrševanja teh pravic in dolžnosti se uredi z ustavnim zakonom.

II.

Državne meje Republike Slovenije so mednarodno priznane državne meje dosedanje SFRJ z Republiko Avstrijo, z Republiko Italijo in Republiko Madžarsko v delu, v katerem te države mejijo na Republiko Slovenijo, ter meja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško v okviru dosedanje SFRJ.

III.

Republika Slovenija zagotavlja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem osebam na ozemlju Republike Slovenije, ne glede na njihovo narodno pripadnost, brez sleherne diskriminacije, skladno z ustavo Republike Slovenije in z veljavnimi mednarodnimi pogodbeni.

Italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji in njihovi pripadnikom so zagotovljene vse pravice iz ustave Republike Slovenije in veljavnih mednarodnih pogodb.

IV.

Za izvedbo tega ustavnega akta se sprejme ustavni zakon na skupni seji vseh zborov Skupščine Republike Slovenije z dvotretjinsko večino delegatov vseh zborov.

V.

Ta ustavni akt začne veljati z razglasitvijo na skupni seji vseh zborov Skupščine Republike Slovenije.

Številka: 001-02/91-12/2
Ljubljana, dne 25. junija 1991

SKUPŠČINA
REPUBLIKE SLOVENIJE

Predsednik
dr. France Bučar

(Vir: Temeljna ustavna listina, Arhiv Državnega zbora.)

- a. Pojasni, kako je v *Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti RS* opredeljena odločitev, da se Slovenija osamosvoji.

- b.** Pojasni, kako sta v Temeljni listini opredeljena vloga in položaj Slovenije glede notranje in zunanje politike.

5. Preberi *Deklaracijo o neodvisnosti* in odgovori na vprašanja.

D E K L A R A C I J A

OB NEODVISNOSTI

Izhajajoč iz pravice slovenskega naroda do samoodločbe, iz načel mednarodnega prava, iz ustave dosedanje SFRJ in iz ustave Republike Slovenije so se prebivalci Republike Slovenije na plebiscitu dne 23. decembra 1990 z absolutno večino odločili, da si za prihodnje življenje oblikujejo samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo, ki ne bo več združena v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo.

V skladu s to odločitvijo je Skupščina Republike Slovenije na sejah vseh zborov dne 25. junija 1991 na podlagi soglasnega predloga vseh parlamentarnih strank in poslanskih skupin sprejela ustavni akt o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.

IV.

Republika Slovenija kot mednarodnopravni subjekt:

- spoštuje vsa načela mednarodnega prava in v smislu pravnega nasledstva določbe vseh mednarodnih pogodb, ki jih je sklenila SFRJ in se nanašajo na ozemlje Republike Slovenije. V skladu s pričakovanim sporazumom o prevzemu pravic in obveznosti dosedanje SFRJ bo Republika Slovenija izpolnjevala tudi svoje mednarodne finančne obveznosti do drugih držav in mednarodnih organizacij, zagotavljala nemoten pretok blaga, ljudi in storitev preko svojih meja v skladu s sprejetimi mednarodnimi obveznostmi in storila vse, da bo mednarodni promet prek njenega ozemlja potekal nemoteno. Pri vspostavljanju meje z Republiko Hrvaško si bodo organi Republike Slovenije še posebej prizadevali, da bo, ob vzajemnem interesu, zagotovljen čimbolj nemoten pretok ljudi, blaga in storitev;
- si bo prizadevala, da bo mednarodna skupnost z naklonjenostjo sprejela razglasitev samostojne in neodvisne Republike

4

Slovenije in pričakuje, da bo z njo okrepila gospodarske, kulturne, politične, finančne in vse druge odnose, in da jo bodo druge države dejansko in mednarodnopravno priznale. Pričakuje tudi, da bo mednarodna skupnost s tem in s svojim vplivom prispevala k oblikovanju skupnosti suverenih držav na ozemlju dosedanje SFRJ in s tem k sporazumnemu in mirnemu uresničevanju odločitve o samostojni in neodvisni državi - Republiko Sloveniji;

- pričakuje od sosednjih držav, da bodo upoštevale in poglobljale z mednarodnimi konvencijami in bilateralnimi pogodbami doseženo raven zaščite slovenske manjšine.

V.

Republika Slovenija je pravna in socialna država z zmogljivostim okolja prilagojenim tržnim gospodarstvom, v kateri bodo spoštovani človekove pravice in državljanske svoboščine, posebne pravice avtohtonih narodnih skupnosti Italijanov in Madžarov v Republiki Sloveniji, evropski dosežki industrijske demokracije, predvsem socialno-ekonomske pravice, pravice zaposlenih do soodločanja in sindikalna svoboda, nedotakljivost lastnine ter svoboda delovanja gibanj in ustanov civilne družbe; v kateri bosta zagotovljeni večstrankarska parlamentarna demokracija in lokalna oziroma regionalna samouprava; v kateri politično ali drugačno prepričanje nikoli ne bo podlaga za kakršnokoli neenakopravnost ali razlikovanje; ki bo zavezana miru in nenasilnemu razreševanju vseh spornih vprašanj glede notranjih in zunanjih zadev ter enakopravnemu sodelovanju vseh narodov in državljanov v Evropi svobodnih in enakopravnih ljudi, regij, narodov in držav.

Številka: 001-2/91-12/3
Ljubljana, dne 25. junija 1991

S K U P Š Č I N A
REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

(Vir: Deklaracija ob neodvisnosti, Arhiv Državnega zbora.)

- a. Pojasni, zakaj se v uvodu v *Deklaracijo o neodvisnosti* sklicuje na pravico do samoodločbe, mednarodno pravo, na slovensko ustavo in na ustavo SFRJ.

- b. Pojasni, kako je v *Deklaraciji o neodvisnosti* opredeljena Slovenija kot mednarodnopravni subjekt.

- c. Pojasni, kako so v *Deklaraciji o neodvisnosti* opredeljene glavne značilnosti samostojne in neodvisne Slovenije.

6. Preberi besedilo, oglej si fotografsko gradivo in odgovori na vprašanja.

Samostojna Slovenija je bila razglašena na slovesnosti na Trgu republike v Ljubljani 26. junija 1991, ko so prvič javno razobesili novo slovensko zastavo. Postroj častne čete slovenske Teritorialne obrambe je vodil podpolkovnik Anton Krkovič, ljubljanski nadškof Alojzij Šuštar je blagoslovil lipo, ki so jo ob tej priložnosti zasadili v parku ob poslopju slovenske skupščine. Predsednik predsedstva Milan Kučan pa je imel slovesni govor. Oglej si slikovno gradivo, preberi vir in odgovori na vprašanja.

(Vir: Razglasitev samostojne Slovenije na Trgu republike v Ljubljani, avtor Marjan Garbajs, hrani Park vojaške zgodovine Pivka.)

Fotografija prikazuje osamosvojitveno lipo na Trgu herojev v Ljubljani. Ob 30-letnici samostojnosti jo je ponovno blagoslovil ljubljanski nadškof Stanislav Zore. Poleg duhovnega sporočila gre tudi za simbolni pomen, ki ga je Katoliška cerkev imela pri ohranjanju slovenstva in afirmaciji slovenskega naroda v zgodovini. Ob lipi je napis: *»Lipa, ki jo je slovenski narod slovesno posadil na dan osamosvojitve, 25. 06.1991.«*

(Foto: Vilma Brodnik, 29. oktober 2021.)

- a. Opiši potek slovesne razglasitve slovenske samostojnosti 26. junija 1991.

Blank yellow rectangular area for the answer to question a.

- b. Razmisli in pojasni, kaj je pomenila zaključna misel v govoru Milana Kučana
»Danes so dovoljene sanje, jutri bo nov dan.«

Blank yellow rectangular area for the answer to question b.

- c. Pojasni, zakaj so na slovesnosti ob razglasitvi samostojnosti posadili lipo.

VOJNA ZA SLOVENIJO

1. Preberi besedilo, oglej si fotografijo in odgovori na vprašanja.

Slovenske oblasti so kljub zveznim poskusom odvzema orožja učinkovito oblikovale svojo vojsko in obrambo. Z *Zakonom o obrambi in zaščiti* ter *Zakonom o vojaški dolžnosti* je bil postavljen temelj za služenje vojaškega roka v Teritorialni obrambi Republike Slovenije. 15. maja 1991 je prva generacija slovenskih vojakov začela s služenjem vojaškega roka v učnih centrih Teritorialne obrambe na Igu pri Ljubljani in Pekrah pri Mariboru. Tako so slovenski fantje prvič v zgodovini služili vojaški rok v slovenski vojski in s slovenskim poveljniškim jezikom. Ta dan obeležujemo kot *dan Slovenske vojske*.

Zaradi groženj in premikov vojaških enot JLA se je mobilizacija posameznih enot Teritorialne obrambe začela že 17. maja 1991.

(Vir: Slovesna prisega prvih vojakov, Ig, 18. 6. 1991, Večer.)

- a. V kakšnih okoliščinah se je oblikovala slovenska vojska?

- b. Zakaj pravimo, da so v tem času slovenski vojaki prvič služili vojsko v slovenskem jeziku na slovenskih tleh in za obrambo slovenske domovine v slovenski vojski?

- c. Na razstavi www.zbralismopogum.si – *Vojna* ali drugi verodostojni spletni strani poišči znak, ki so ga slovenski vojaki nosili na levem rokavu uniforme in opiši, kaj predstavlja.

2. Preberi besedilo, oglej si fotografiji in odgovori na vprašanja.

Zvezne oblasti in JLA so po vzpostavitvi učnih centrov za služenje vojaškega roka v slovenski vojski okrepile pritisk na Slovenijo. JLA je tako 23. maja 1991 obkolila učni center TO v Pekrah, potem ko je TO zajela dva vojaška izvidnika JLA, ki sta opazovala učni center, a ju tudi kmalu izpustila. Ko so domačini izvedeli za obkolitev učnega centra, so ga zavarovali z živim zidom. Sledila so pogajanja med JLA in TO, med katerimi je JLA ugrabila slovenska pogajalca in ju odpeljala v vojaški zapor, učni center pa deblokirala. Ko so za dogodek izvedeli domačini, so ogorčenje izrazili z demonstracijami, med katerimi je vozilo JLA do smrti povozilo Jožefa Šimčika. Ta dogodek predstavlja začetek vojaškega napada JLA na suvereno državo Slovenijo, protestnik Jožef Šimčik pa je bil prva smrtna žrtev. Pomembno vlogo pri obveščanju javnosti so imeli slovenski mediji, pekrske dogodke pa so slovenske oblasti z napornimi pogajanjmi z JLA še uspele rešiti, tudi slovenska pogajalca so izpustili na prostost.

(Vir: Izgredi v Pekrah, 24. 5. 1991, avtor Egon Skamlec.)

(Vir: Izgredi v Pekrah, Mariborčani ustavili tanke.)

- a. Pojasni, zakaj je JLA obkolila učni center v Pekrah.

- b. S pomočjo fotografij pojasni odziv domačinov na pekrske dogodke.

3. Preberi besedilo, oglej si karikaturu in odgovori na vprašanji.

Za uradni začetek vojne za Slovenijo velja 27. junij 1991, dan po slovesni razglasitvi samostojnosti, ko je protiletalska enota z oklepnimi vozili iz Karlovca na Hrvaškem prestopila slovensko mejo pri Metliki. V resnici pa so se je vojna začela dan prej, 26. junija 1991, še pred državno proslavo, na kateri je bila slovesno razglašena slovenska osamosvojitvev. Tedaj so namreč iz vojašnice v Pivki in nato še iz vojašnice v Ilirski Bistrici odpeljali prvi tanki JLA proti mejnim prehodom. Oglej si karikaturu in odgovori na vprašanje.

(Vir: Karikatura »Počelo je počelo«, Delo, 24. 5. 1991, str. 1.)

- a. Pojasni, kaj pomeni »dan prej.«

- b. Pojasni vsebino karikature »Počelo je, počelo je.«

4. Preberi besedilo , oglej si karikaturu in odgovori na vprašanja.

Vojaške enote JLA iz vojašnic v Pivki in Ilirski Bistrici so se odpravile proti mejnim prehodom z Italijo. Na mejnih prehodih so namreč slovenske oblasti ukazale namestiti slovenske mejne table in izobesiti slovenske zastave. Vojaške enote iz Pivke so krenile skozi Vipavsko dolino proti mejnim prehodom z Italijo. Vojaške enote JLA iz Ilirske Bistrice, ki so spadale v 13. reški korpus pod poveljstvom slovenskega generala Marjana Čada, so se odpravile proti mejnim prehodom Lipica, Fernetiči in Krvavi Potok. Na poti so jih domačini spremljali z ogorčenjem, žvižganjem in metanjem kamenj. Domačini in slovenske obrambne strukture so postavljali barikade in ovire, da bi preprečili napredovanje vojaških enot JLA.

Slovenske oblasti so objavile poziv starešinam in vojaškemu osebju JLA, da so prevzele pristojnosti nad mejnimi prehodi in carino ter vsem, ki bodo izkazali lojalnost Sloveniji obljubile socialne in vse druge pravice. Odprta vprašanja bi reševali s pogovori brez uporabe sile. Iz dokumentov je tudi razvidno, da je JLA vojake poslala na meje pod pretvezo, da so Jugoslavijo napadle »tuje države.« JLA je tako napadla suvereno državo in ni šlo za zatrtje notranjih nemirov.

(Vir: Karikatura »Turisti z juga«, avtor Franco Juri.)

- a. Pojasni, zakaj je JLA najprej poslala vojaške enote proti mejnim prehodom.

- b. Opiši odziv domačinov in slovenskih obrambnih struktur.

- c. Pojasni sporočilo karikature *Turisti z juga*.

- d. Pojasni, zakaj je šlo za napad JLA na suvereno državo in ne za zatrtje notranjih nemirov.

5. Preberi besedilo, oglej si shemo in fotografijo ter odgovori na vprašanja.

Za napad na Slovenijo je načrtovala JLA 45.000 vojakov (med samo vojno dejansko ok. 20.000), 1.160 tanki in 3.000 topovi. Za izvedbo je bilo določeno 5. vojaško območje, ki ga je vodil slovenski general Konrad Kolšek. Predvideli so oklepne enote za zasedbo mejnih prehodov in motorizirane enote v notranjosti Slovenije. Glavnino vojske so zapolnili z naborniki, tik pred začetkom vojne pa še s profesionalnimi enotami in zvezno milico. Pripeljali so tudi pripadnike zvezne carine.

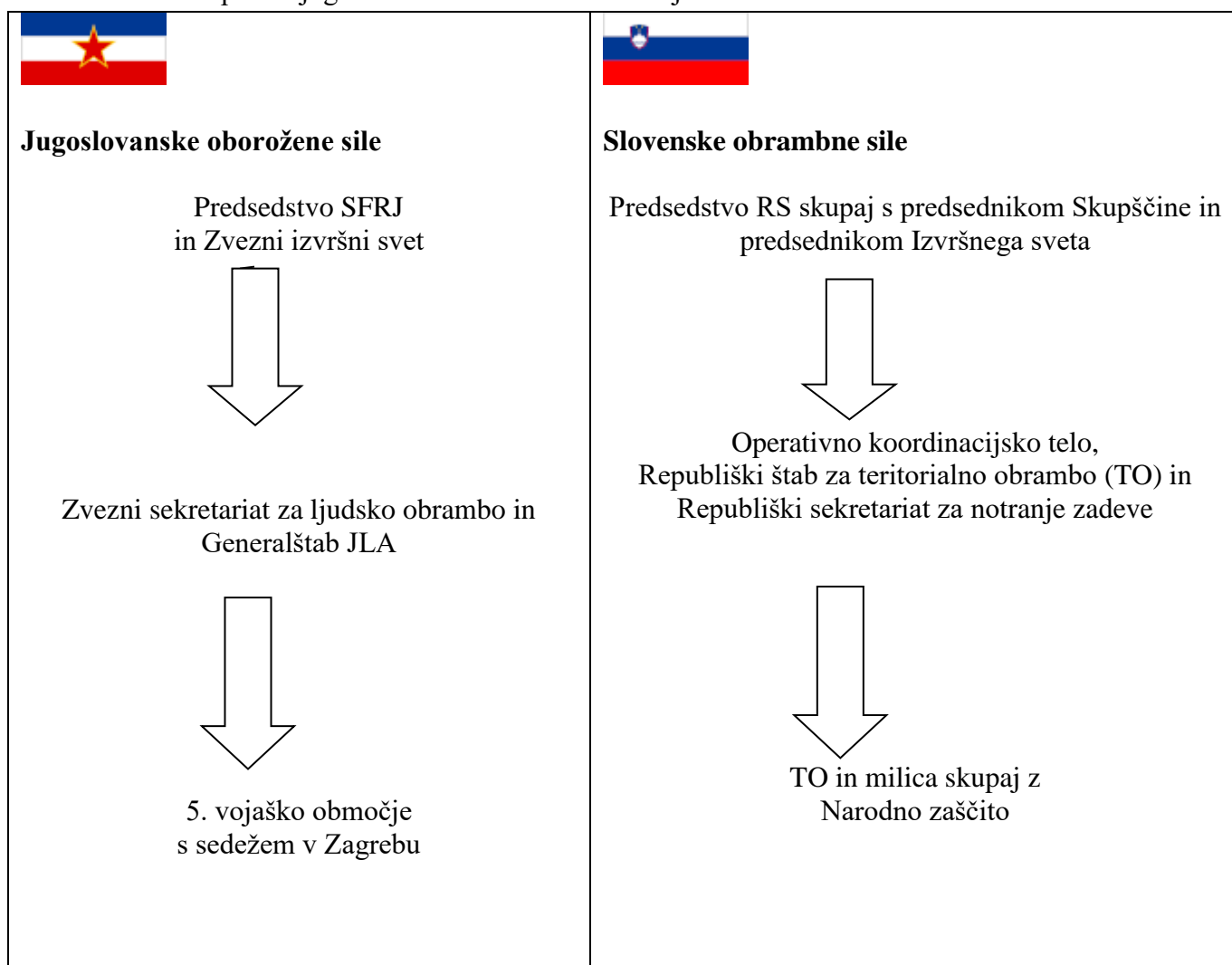
Slovenske oblasti so se opirale na mednarodno pravo, ki narodom dovoljuje samoobrambo. Vojna v Sloveniji je bila zato obrambnega značaja. Tudi Jugoslovanska ustava je priznavala pravico narodov do samoodločbe, zato Sloveniji ni nihče mogel očitati protipravnega delovanja. Glavnino slovenskih obrambnih sil so sestavljale enote Teritorialne obrambe in milice, vključeni so bili tudi pripadniki Narodne zaščite. Odločitve so sprejemale slovenske oblasti, ki so jih predstavljali Predsedstvo RS s predsednikom Milanom Kučanom, Skupščina RS s predsednikom dr. Francetom Bučarjem, Izvršni svet (Demosova Vlada) s predsednikom Lojzeto Peterletom ter sekretarjema (ministroma) za obrambo (Janez Janša) in notranje zadeve (Igor Bavčar). Operativno koordinacijsko telo za

primer izrednih razmer, ki je bilo ustanovljeno že marca 1991, je prevzelo vodenje. Slovenski vojaški načrti so predvideli blokado vojašnic JLA, blokado komunikacij in skrb za vojake in starešine, ki bi prestopili iz JLA. Za vodenje slovenskega vodstva je bila določena 30. razvojna skupina oz. I. brigada MORiS, edina profesionalna enota TO.

Pomembno vlogo so imeli zdravstveno osebje, ki je skrbelo za civilne in vojaške ranjence, civilna zaščita, gasilska društva, lovske družine, Rdeči križ in državljani in državljanske Republike Slovenije.

Izjemno pomembno vlogo je imela tudi t. i. medijska vojna. Slovenski novinarji so s poročanjem s terena in iz studijev uspešno obveščali domačo javnost, ki je dogajanje spremljala preko televizije in radijev. Za obveščanje tuje javnosti so bile v Cankarjevem domu organizirane redne tiskovne konference. V Slovenijo je v času vojne prišlo tudi več tujih novinarjev in novinarskih ekip, za katere so slovenske oblasti organizirale poseben štab v prostorih Nove revije. V okviru tega štaba je izšla tudi publikacija v angleškem jeziku z naslovom *The Case of Slovenia*.

Shematski prikaz jugoslovanskih in slovenskih vojaških struktur

(Vir: www.zbralismopogum.si – Vojna.)

(Vir: Barikada Črni Kal, avtor Marjan Garbajs, hrani Park vojaške zgodovine Pivka.)

- a. S pomočjo besedila in shematskega prikaza oboroženih struktur podrobno razloži sestavo oboroženih enot JLA in slovenske vojske.

- b. Navedi preostale podporne enote in organizacije, ki so pomagale slovenski TO.

- c. Kakšen je bil vojaški načrt JLA, kakšen pa je bil vojaški načrt TO?

- d. Pojasni vlogo t. i. medijske vojne.

6. Preberi besedilo in reši nalogi.

27. junija 1991 so se začeli večji premiki vojaških enot JLA predvsem proti mejnim prehodom z Italijo in Avstrijo ter na letališče Brnik. JLA je poslala nad Slovenijo enote iz Hrvaške, propadel je tudi sporazum med slovenskimi in hrvaškimi oblastmi o skupnem nastopu oz. da Hrvati, ki so se osamosvojili sočasno s Slovenijo, ne bodo pustili enotam JLA iz Hrvaške v Slovenijo. Hkrati so se začeli premiki enot JLA iz vojašnic v Sloveniji. Na mejne prehode so jugoslovanske oblasti s helikopterji prepeljale pripadnike zvezne milice in carine.

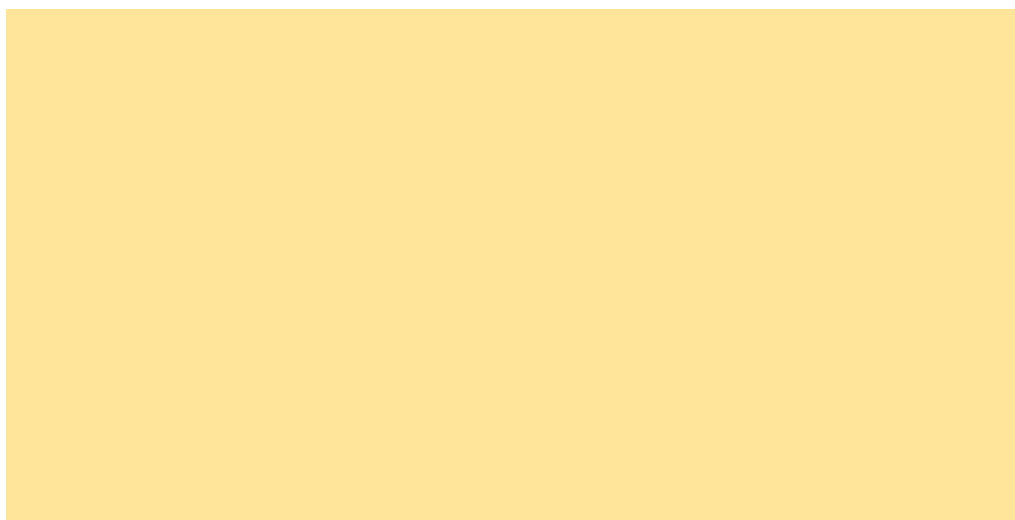
Slovenske oblasti so si neuspešno prizadevale za prekinitev vojaških akcij, zato so 27. junija sprejele sklep o uporabi vseh sredstev za zavarovanje slovenske samostojnosti ter ukazale uporabo orožja za doseg tega cilja. Tako se je prvi neposredni vojaški spopad med JLA in TO zgodil v kraju Poganci na Dolenjskem, sledili so spopadi pri Trzinu, Šentilju, Ormožu, Medvedjeku in drugod.

- a. V preglednico največjih spopadov zapiši opis poteka spopada, zmagovito stran ter bojni spominski znak. V pomoč pri izpolnjevanju tabele je portal www.zbralismopogum.si – *Vojna*.

Kraj spopadov	Opis spopadov (uspeh/neuspeh)	Bojni spominski znak
Pekre		
Poganci		
Medvedjek		
Trzin		
Šentilj		
Dravograd		
Mejni prehod Karavanke		
Brnik		
Rožna Dolina, Vrtojba		
Limbuš		
Gornja Radgona		
Holmec		
Golte		

Boč		
Krakovski gozd		
Prilipe		

- b. Pozanimaj se za domači kraj, mesto, regijo kako so potekali vojaški spopadi in jih opiši. Informacije lahko zbereš s pomočjo relevantne strokovne literature, spletnih strani, lahko pa povprašaš tudi sorodnike, znance in domačine. Ugotovitve zapiši na delovni list.

7. Preberi besedilo, oglej si fotografijo in odgovori na vprašanja.

Oborožen odpor slovenskih oboroženih struktur ter oblasti je presenetil JLA in jugoslovansko vodstvo. Kljub premoči JLA je slovenska stran pridobila odločilno taktično prednost, saj je obkolila enote JLA, jih zadržala oz. se z njimi spopadla in jih premagala. Slovenska stran je tako pobudo prevzela že 28. junija. JLA se je 2. julija odločila za letalske napade na oddajnike in pretvornike RTV Slovenija (npr. Krvavec, Boč, Kum, Nanos, Pohorje) in položaje slovenskih enot. Zaradi letalskih napadov tudi s prebijanjem zvočnega zidu, so se večkrat po vsej državi oglasili protiletalski alarmi, pred katerimi se je civilno prebivalstvo umaknilo v zaklonišča. Pri mnogih starejših ljudeh, pa so letalski napadi obudili spomine na nacistična bombardiranja med drugo svetovno vojno, na zloglasne štuke (nem. Sturzkampfflugzeug). Letalski napadi niso dosegli večjih uspehov, pomembne komunikacije za povezavo s svetom so delovale še naprej. Slovenska stran je uspešno ubranila mejne prehode, enote JLA so ostale v Sloveniji blokirane. Vse več je bilo dezertirjev iz enot JLA, ki se niso želeli več boriti na njeni strani, povečevalo se je tudi število vojnih ujetnikov. 28. junija je prvič posredovala mednarodna javnost glede premirja, ki ni uspel, vojaški spopadi pa so se nadaljevali.

V Ljubljano so prispeli opazovalci Evropske skupnosti in pod njihovim pritiskom je bil 3. julija dosežen dogovor o prekinitvi spopadov. Dogovor o prekinitvi osamosvajanja ni bil dosežen.

V Ljubljano so prispeli tudi starši fantov iz drugih republik, ki so služili vojaški rok v JLA v Sloveniji in zahtevali, da se sinovi nemudoma varno vrnejo domov. To je povečalo pritisk na JLA, da preneha s spopadi, hkrati pa pokazalo, da takšni vojski ne zaupajo tudi druge republike. Enote JLA so začele od 2. julija dalje umikati nazaj v vojašnice.

Začele so se diplomatske akcije za rešitev konflikta. 3. in 4. julija je bila v Pragi na zasedanju Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) sprejeta odločitev o imenovanju opazovalne misije in ustanovitvi mednarodne konference o Jugoslaviji. Zunanji ministri držav Evropske skupnosti pa so 5. julija v Haagu sprejeli *Deklaracijo o Jugoslaviji*, s katero so zahtevali zamrznitev slovenskih osamosvojitvenih prizadevanj. Vrh JLA pa je grozil Sloveniji (in Hrvaški), da razbijata Jugoslavijo in da si bo prizadeval za ohranitev Jugoslavije.

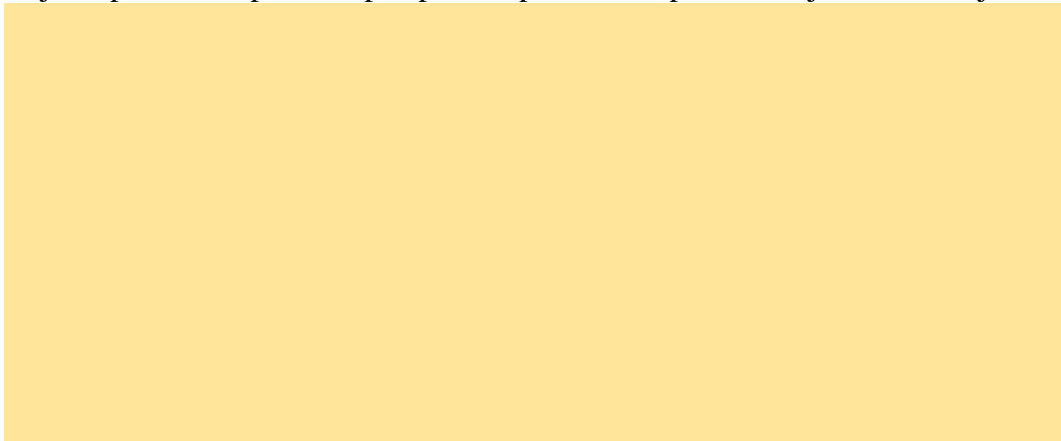

(Vir: Zaklonišče 30. 6. 1991, avtor Boris Vugrinec, hrani Večer.)

- a. Opiši potek vojaških spopadov v prvih dneh vojne.

- b. Pojasni, zakaj je 2. julija prišlo do preloma v vojni za Slovenijo.

- c. Pojasni potek in uspeh/neuspeh prvih diplomatskih prizadevanj za konec vojne.

8. Preberi besedilo, vir, oglej si fotografijo ter odgovori na vprašanja.

3. julija je bil sprejet dogovor o prekinitvi spopadov, 7. julija pa so se na Brionih sestali predstavniki Slovenije, Hrvaške in Jugoslavije z opazovalci Evropske skupnosti, ki jih je vodil Hans van den Broek. Slovensko stran so zastopali Milan Kučan (predsednik predsedstva), Lojze Peterle (predsednik Demosove vlade), dr. France Bučar (predsednik slovenske skupščine), dr. Dimitrij Rupel (slovenski zunanji minister). Sprejeli so *Brionsko deklaracijo*. Jugoslovanska stran je skušala slovensko prepričati, da bo Jugoslavija preoblikovana, če Slovenija ostane v tej skupni državi. Slovenija je takšne predloge ostro zavrnila.

Brionska deklaracija navaja:

»1. Režim na meji

Nadzor nad mejnimi prehodi bo prevzela policija Slovenije. Delovala bo v skladu z zveznimi predpisi.

2. Carine

Sporazum, ki so ga podpisali predstavniki zvezne vlade in vlade Republike Slovenije 20. junija 1991, je potrjen in bo uresničen. Carine bodo ostale zvezni dohodek in pobirali jih bodo slovenski cariniki. Vplačevali jih bodo na skupen račun, ki ga bodo nadzorovali zvezni in republiški finančni ministri skupaj z enim ali dvema zunanjima kontrolorjema.

3. Nadzor zračnega prometa

Obstaja enoten nadzor zračnega prometa za vso Jugoslavijo. Ves domači in mednarodni zračni promet čez Jugoslavijo bo nadzoroval in zagotavljal pristojni zvezni organ.

4. Varnost na mejah

Vzpostaviti je treba stanje, ki je veljalo pred 25. junijem 1991. V času suspenza (tri mesece) je treba opraviti pogajanja, da bi omogočili regularen prenos vseh

pristojnosti JLA na tem področju. Na mejah bo ostal režim, ki je utemeljen na evropskih merilih.

5. Drugi načini za prekinitev ognja:

- *deblokada vseh enot in objektov JLA,*
- *brezpogojen umik enot JLA v vojašnice,*
- *odstranitev vseh barikad na cestah,*
- *vrnitev vseh sredstev in opreme JLA,*
- *deaktiviranje enot TO in njihova vrnitev na izhodiščne točke.*

Vsi ti ukrepi bodo začeli veljati takoj, ko bo mogoče, najpozneje do 8. julija do 24. ure.

6. Ujetniki

Vse osebe, ki so zaprte zaradi sovražnosti od 25. junija 1991, je treba čim prej osvoboditi, najpozneje do 8. julija do 24. ure. V zvezi z izvajanjem te odločitve bo potekalo sodelovanje z mednarodnim Rdečim križem.«

(Vir: <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/clanek/brionska-deklaracija-1991/>)

Jugoslovanske oblasti so 18. julija sprejele sklep o umiku enot JLA iz Slovenije v roku treh mesecev, za kolikor so morale slovenske oblasti zamrzniti osamosvojitvena prizadevanja. JLA se je iz Slovenije umaknila do 25. oktobra 1991, glavino enot in orožja so prepeljali na Hrvaško in v Bosno in Hercegovino, kjer so se začeli novi spopadi.

Slovenski generalmajor Janez Slapar pa je ob dokončnem umiku JLA iz Slovenije izrekel misel: *»Na naši zemlji ni več nobenih tujih vojakov. Svobodo in suverenost varujejo naše sile!«*

Vojna za Slovenijo je bila obrambnega značaja. Slovenske oblasti so s prizadevanji po uresničitvi plebiscitne volje delovale povsem legitimno, legalno in v skladu z mednarodnim pravom. JLA je napadla suvereno državo Slovenijo, ki se je imela po mednarodnem pravu pravico braniti (pravica do samoobrambe). Med vojno tudi ni bilo zagrešenih nobenih vojnih zločinov, kot so bili npr. v vojni v Bosni in Hercegovini. Slovenske oblasti so imele tudi podporo javnosti, izjemno visoka plebiscitna odločitev za samostojno in neodvisno Slovenijo pa je Slovence in druge sodržavljanke poenotila, pripadnike slovenske TO pa je navdala z veliko bojno moralno. Izdelani so bili kakovostni bojni in strateški načrti, zaradi katerih je bilo manj žrtev. Velikega pomena je bila tudi medijska podpora z obveščanjem domače in svetovne javnosti. JLA in zvezne oblasti pa so tudi odkrito podcenjevale Slovence in slovenske oblasti. Kmalu po uspešni osamosvojitvi sta sledila mednarodno priznanje in vključitev v pomembne mednarodne integracije. Upoštevati pa je treba tudi ugodne mednarodne razmere po koncu hladne vojne in razpadu vzhodnega bloka, zaradi katerega je vzhodnoevropske države zajel proces osvoboditve in demokratizacije.

Slovesnost v Kopru 26. oktobra 1991 ob odhodu JLA iz Slovenije

(Vir: Koper 26. 10. 1991, avtor Marjan Garbajs, hrani Park vojaške zgodovine Pivka.)

- a. Navedi, kdo so bili predstavniki vpletenih strani, ki so se sestali na Brionih.

- b. Pojasni, kaj je določala Brionska deklaracija za Slovenijo.

- c. S katerim državnim praznikom je povezan odhod zadnjega vojaka JLA iz Slovenije?

- d. Razmisli in razloži, zakaj je slovenska osamosvojitve uspela tako po vojaški, politični kot diplomatski plati.

9. K vsakemu od državnih praznikov, povezanih z zgodovino osamosvajanja, zapiši, na kateri dogodek v procesu osamosvajanja se nanaša in kako se uradno imenuje:

Datum praznika	Dogodek v procesu osamosvajanja	Uradno ime praznika
26. december		
25. junij		
25. oktober		

10. Opiši značilnosti slovenskih državnih simbolov:

Zastava:

Grb:

Himna:

11. Naloga za povzemanje učne snovi.

Oglej si uvodna videofilma o osamosvojitvi in vojni za Slovenijo, ki sta dostopna na portalu www.zbralismopogum.si – *Osamosvojitve* in *Vojna*. Video filma zgoščeno, poučno in na zanimiv način povzameta glavno dogajanje v času slovenskega osamosvajanja in vojne za Slovenijo. Po ogledu video filmov izberi med dvema dejavnostma.

- a. Po ogledu obeh videofilmov zapiši krajše esejsko razmišljanje s ključnimi besedami: *samozavest, enotnost, pogum, želja po boljšem življenju in blaginji, odločnost za ustanovitev neodvisne in samostojne Slovenije*. Zapis naj obsega vsaj 400 besed.

ALI

- b. Izdelaj *Grafično zgodbo o pogumu* (npr. z orodji aplikacije Storyboard That). Grafična zgodba mora smiselno povezati ključne besede *samozavest, enotnost, pogum, želja po boljšem življenju in blaginji, odločnost za ustanovitev neodvisne in samostojne Slovenije* z grafičnimi simboli. Povezavo do svoje grafične zgodbe objavi na delovnem listu.

Opisni kriteriji za vrednotenje krajšega esejskega razmišljanja:

Kriteriji	Da	Deloma	Ne
Vključene so ključne besede <i>samozavest, enotnost, pogum, želja po boljšem življenju in blaginji, odločnost za ustanovitev neodvisne in samostojne Slovenije</i> .			
Ključne besede se smiselno povezujejo z relevantnimi zgodovinskimi dejstvi v zvezi z osamosvojitvenim procesom in vojno za Slovenijo.			
Upoštevan je širši zgodovinski kontekst zgodovine osamosvajanja.			
Upoštevan je predpisani obseg 400 besed.			

Opisni kriteriji za vrednotenje grafične zgodbe:

Kriteriji	Da	Deloma	Ne
Vključene so ključne besede <i>samozavest, enotnost, pogum, želja po boljšem življenju in blaginji, odločnost za ustanovitev neodvisne in samostojne Slovenije</i> .			
Ključne besede se smiselno povezujejo z relevantnimi zgodovinskimi dejstvi v zvezi s procesom osamosvajanja in vojne za Slovenijo.			
Upoštevan je širši zgodovinski kontekst dogajanja v času slovenskega osamosvajanja.			
Ključne besede, relevantna zgodovinska dejstva in širši zgodovinski kontekst osamosvojitvenega dogajanja so smiselno podprti z grafičnimi elementi in simboli.			

Na koncu še razmisli, ali si prejel/prejela odgovore na zastavljena vprašanja, ki si jih zapisal/zapisala v uvodu v učenje ob treh skladbah iz časov slovenskega osamosvajanja. Če odgovorov nisi prejel/prejela načrtuj svoje nadaljnje učenje s pomočjo relevantne strokovne literature, ki jo poišči v informacijski bazi Cobiss+.